

100 éve született dr. Czére Béla – dr. Katona András úr megemlékezése

dr. Czére Béla professzor, a „közlekedéstudomány, a közlekedéspolitikai és a múzeumfejlesztés nagy alakja”, briliáns intellektussal rendelkező, karizmatikus egyéniség volt. Szellemei képességeit igyekezett nemcsak a saját, hanem a közjó javára fordítani. Hosszú és termékeny életét a vasút és a közlekedésügy szeretete és szolgálata határozta meg; az utókor számára is maradandót alkotott, amelynek felidézése nap mint nap megtörténik, amikor egy-egy kutató vagy lelkes amatőr közlekedéstörténész kézbe veszi egyik-másik kötetét”.

Idéz veje, Dr. Mérő Endre Gábor annak a tartalmas, szép kiállítású könyvnek a bevezetőjében, amit Czére Béla leánya írt, állított össze nagy-nagy szeretettel és avatott kutatóként. Ezzel a két mondattal le is lehetne zárni a 100. születési évfordulás megemlékezést, hiszen az előzőek szinte mindent tömören összefoglalnak kitűnő elődünkről, a közlekedésért oly sokat tevő személyiségről.

Mindezek ellenére azonban én is szeretnék hozzájárulni ahhoz, hogy Czére Béla életútját, tevékenységét azok is megismerhessék, akik jelen vannak, és akik személyesen nem ismerhették, nem dolgozhattak vele együtt.

Czére Béla 1915. február 22-én született Budapesten, nem különösen módos családba, de szülei mindig nagy akarattal, többszöri újrakezdéssel teremtették meg a tisztaság feltételeit. Fontosnak tartották, hogy egyetlen gyermekük minden gazdasági nehézség ellenére iskolázott, tanult emberré váljon. Minden bizonnyal ez az indíttatás meghatározója volt saját törekvéseinek, ami az 1933-as jogi egyetemi tanulmányainak megkezdését eredményezte.

A Pázmány Péter Tudományegyetemen – megszakítások után, tandíjat kellett fizetni – 1942 januárjában „cum laude” minősítéssel jogi és államtudományi doktorrá avatták. Egyetemi évei alatt elvégezte a MÁV Tisztképzőt és leginkább gazdasági és díjszabási kérdésekkel foglalkozott.

A II. világháború befejezése után jelentkezett az újjászerveződő MÁV-nál, és több fontos beosztást töltött be, amik mellett a Közlekedési Közlöny felelős szerkesztője és a MÁV Tisztképző előadója is volt.

Hivatali pályafutása során már érdeklődött a közlekedéstudomány elméleti kérdései iránt, így nem volt meglepetés, hogy a Vasúti Tudományos Kutatóintézet megalapításának tevékeny részese volt.

Kiváló munkája és felkészültsége ellenére – sok nagyszerű vasúti szakemberrel együtt – a Rákosi-rendszer utolsó éveiben állásából elbocsájtották, majd 1957-ben visszahelyezték a VATUKI-ba. Ugyanabban az évben megvédte kandidátusi értekezését.

Jelentős eredményeket ért el a kisforgalmú vasútvonalak helyzetének felmérése terén. (ma is aktuális! Így keletkeznek a közlekedésben az örökzöld, talán soha meg nem oldódó témák!)

Később e téma révén lett az 1968-as – Dr. Csanádi György miniszter által jegyzett – közlekedéspolitikai koncepció egyik meghatározó közreműködője.

Külön fejezet Czére Béla életében a Közlekedési Múzeummal kapcsolatos előkészítő és gyakorlati munka. Az 1967-es főigazgatói kinevezésével a sokrétű vasúti és közlekedési tapasztalatát újabb fontos felhasználási területen tudta kamatoztatni, ami egyben

tevékenységének kiteljesedését is elhozta. Számos kiállítás rendezése és bemutatása mellett jutott ideje és energiája tudományos munkájának folytatására. Külön kiemelném a sorból az 1971-ben elindított Közlekedési Múzeumi Évkönyv sorozatot, amelynek sorát sikerült folytatnom, de mások mellett 2006-tól az Évkönyv is megszűnt.

A Múzeum budapesti fő kiállítóhelye mellett fontosnak tartotta a fiálék létrehozását is, így a nagyceki Széchenyi kastélyban elkészült a közlekedési kiállítás, megnyílt a múzeumi vasút és a skanzen, a Deák téren átadták a Földalatti Vasúti Múzeumot.

Meghatározó volt Czére Béla életében a Műszaki és Közlekedési Múzeumok Szövetségében végzett nemzetközi munka, részvétel annak munkájában, aminek elismeréseként hosszú időn keresztül a Szövetség alelnöke is volt.

Külön előadást érdemelne Czére professzor közlekedéstudománnyal foglalkozó munkássága, aminek színvonala, számossága, átfogó és részletekben is újszerű feldolgozásai mindmáig közlekedésünk meghatározó alapjait képezik. Jelentős tudományos értékeket képviselnek tanulmányai mellett azok a kötetek, amelyekben a közlekedéstudomány, a közlekedési muzeológia alapvetéseit vetette papírra, és hagyta ránk örök értéként. Termékeny életútját jelzik azok a mérföldkövek, amelyeket a Vasút története, a Magyarország közlekedése a 19. században és a Magyarország közlekedése a 20. században c. kötetek jelentenek.

Közéleti szereplését számtalan fontos megbízás, tisztség magas színvonalú ellátása jellemzi. Többek között:

1949-től a Közlekedés- és Mélyépítéstudományi Egyesület alapító tagjaként a közlekedési szakkönyvbizottságot vezette, 1951-ben a közlekedési tagozat választmányi tagjává választották. A Közlekedéstudományi Egyesületben 1973-ig a közlekedésgazdasági szakosztály, illetve 1977-től a Közlekedéstörténeti Állandó Bizottság elnöke, a Közművelődési Bizottság, valamint 1991-1999 között az Irodalmi Díj Bizottság tagja, az egyesület örökös tagja. 1953-tól a Közlekedéstudományi Szemle szakszerkesztője, 1976-tól felelős, majd 1977-1983-ig főszerkesztője.

1965-ben az akadémia a közlekedéstudományok doktorává avatta. 1970-től az MTA újjászervezett Közlekedéstudományi Bizottságának, valamint az Építésetelméleti és Történeti Bizottságának, 1973-tól a Tudomány- és Technikatörténeti Komplex Bizottság tagja. Tudományos-szakmai munkásságáért 1970-ben címzetes egyetemi tanári címet kapott, emellett az állami és egyesületi kitüntetések sorozatát tudhatta magáénak.

A rövid méltatásban egy ilyen értékes, sokrétű életutat csak a teljesség igénye nélkül lehet felvázolni. Szándékaim szerint azonban talán nem volt sikertelen próbálkozás, hogy Czére Bélát, mint vasutast, mint tanárt, mint egyesületi tisztségviselőt, mint tudományos szakíró, mint főszerkesztőt, főigazgatót bemutassa, és akkor még szót sem ejtettem családjáról, szüleiről, feleségéről és gyermekeiről, akiket talán még a közlekedéstudománynál is jobban szeretett!

Mivel zárhatnám e tartalmas életútról szóló megemlékezésemet, mint azzal, hogy köszönjük az örökséget, amit Czére Béla reánk hagyott, igyekezzünk ezt szerény eszközeinkkel felhasználni, ápolni. Azonban itt és most rögzítsük, hogy utánozni nem érdemes, csak követni. Azt viszont feltétlenül, mert ritka az olyan pillanat, amikor az élet a szebbik felét tartja felénk. Úgy gondolom, ez a 100-éves megemlékezés ilyen volt, ilyennek kell lennie.